

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike®

VERKSAMHETEN ÅR 2012

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Nyanlagd våtmark vid Adinal. Ett steg närmare god ekologisk status i Vinneå. Foto Sven-Erik Magnusson.

Ett biosfärområde är ett modellområde som kombinerar bevarande och utveckling. Biosfärområden finns över hela världen. Det är FN-organet Unesco som utser dem. Kristianstads Vattenrike har varit ett biosfärområde sedan 2005.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike omfattar nedre Helgeåns avrinningsområde, från skogen ut i Hanöbukten och med våtmarksområdet och staden Kristianstad i centrum.

Omfattning: Större delen av Kristianstads kommun.

Total yta: 104 375 ha.

Land- och insjöareal: 90 515 ha.

Marin areal: 13 860 ha.

(Hela kommunen, landareal: 134 620 ha).

Befolkning: 75 000 invånare totalt, varav 35 000 i centralorten Kristianstad.

(Hela kommunen 80 000 invånare).

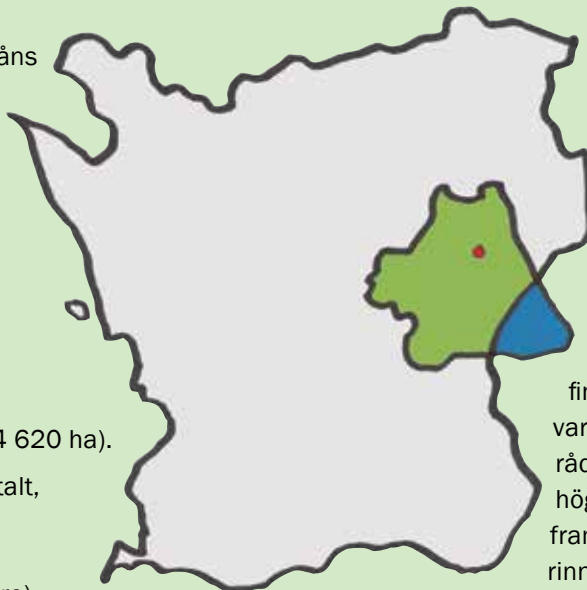
Skyddsvärda arter: I Vattenriket finns minst 700 nationellt rödlistade växt- och djurarter, vilket är många jämfört med andra områden i Sverige. Av Skånes rödlistade arter förekommer 30 procent i biosfärområdet. I våtmarksområdet finns 120-130 regelbundet häckande

fågelarter och cirka 260 observerade. Minst 38 fiskarter har fångats i områdets sjö- och åsystem. Bland de drygt 30 sötvattenslekande arterna finns till exempel mal och grönlång.

Utvecklingsprojekt: I anslutning till våtmarkerna bedrivs verksamheter inom ekoturism och utveckling av produkter från strandängarna. Vid Vinne å anläggs våtmarker. På en golfbana i de sandiga odlingsmarkerna utvecklas biologiska och rekreativa värden hand i hand.

Landskapsteman: Tio landskapsteman med stora värden har identifierats i biosfärområdet. Här finns värdefulla våtmarksmiljöer, varav större delen är ett Ramsarområde, stora sandiga områden med höga naturvärden, internationellt framlyfta skogsmiljöer och unika rinnande vattenmiljöer.

Inom området finns många naturreservat och Natura 2000-områden. Framöver kommer arbetet successivt att omfatta alla landskapsteman under ledorden: *Bra för natur och människa!*

Året som gått, 2012

Landskapet är grunden för arbetet i Biosfär- område Vattenriket. Bra för natur och människa.

Jag trivs bäst i öppna landskap... Ulf Lundell fångar ordet landskap känslomässigt, intuitivt så som många människor gör. Det känns med andra ord naturligt och viktigt att anlägga ett landskapsperspektiv på vår livsmiljö. Det gjorde även Europarådet, då man tog initiativ till den Europeiska Landskapskonventionen. Sverige skrev under konventionen 2010. I landskapet möts många olika värden och anspråk – kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska.

I mer än 20 år har vi arbetat med ett landskapsperspektiv i Vattenriket. Vi började med våtmarkerna längs Helge å. När vi 2005 ansökte och blev godkända av Unesco som ett biosfärområde, identifierade vi tio landskapsteman för att göra vårt biosfärarbete mer begripligt.

Ett övergripande mål för Landskapskonventionen är att man skall övergå från ett objektsorienterat synsätt i samhällsplaneringen till planering utifrån en helhetssyn. Det är så vi arbetar i våra landskapsteman. Vi identifierar värden, hot och möjligheter. En del i arbetet går ut på att söka detaljkunskap. Denna analyseras och omsätts i konkreta planer för att vi skall kunna agera på landskapsnivå. Här följer några exempel från det gångna årets verksamheter.

I Vinneåns avrinningsområde är målet att få en god ekologisk status i ån. Ett första steg var att identifiera lägen för nya våtmarker. Nu har vi snart nått målet att anlägga 50 ha våtmarker. Dessa fungerar som bevattningsdammar, ger plats för ett rikare växt- och djurliv, hjälper till att rena det

övergödda vattnet, motverkar höga vattenflöden samt berikar de estetiska landskapsvärdena. Sist, men inte minst, hjälper de till att minska övergödningen i Östersjön.

De sandiga odlingsmarkerna, speciellt de väldoftande sandnejlikorna, uppmärksammades redan av Linné. Vi har gjort många artinventeringar som visar att sandmarkerna är unika i landet. Vi tycker att den vackra sandnejlikan är en bra landskapsindikator. Den skyr konstgödsel och bevattning. Alltså visar den på att vi skall vara rädda om grundvattnet och dess kvalitet.

Ökad medvetenhet och utbildning poängteras speciellt i Landskapskonventionen. Under året har ett antal aktiviteter genomförts till exempel cykelturer, malsafari, Biosfärläger och fältvandringar. Att vi blev årets naturum 2012 ger oss mycket good-will, likaså att "Vattenrikets vänner" bildats. Man har från nationellt håll visat stort intresse för arbetet i biosfärområdet. Representanter från Miljödepartementet, Miljömålsberedningen och regeringens framtidskommission har varit på besök. Tillsammans med de sistnämnda höll vi ett frukostmöte om ekosystemtjänster. Det blir en utmaning att identifiera kustens ekosystemtjänster och använda dem på ett hållbart sätt, nu när exploateringstrycket ökar.

...nära havet vill jag bo.

Sven-Erik Magnusson

Sven-Erik Magnusson
Chef Biosfärkontoret
Koordinator Biosfärområde
Kristianstads Vattenrike

Väderåret 2012

Skånsk vinter i början av året, tidig vår som kom av sig, sval sommar och i december föll snö som försvann före jul.

Vintern 2011-2012 blev betydligt mildare än de föregående två vintrarna och det var egentligen bara första veckan i februari som var riktigt kall. Man kan alltså säga att vi totalt sett fick en typisk skånsk vinter med blåst och regn.

Våren gjorde en rivstart i mars och den 27/3 var det hela 19,6 grader, vilket är den högsta marstemperatur vi uppmätt på Väder online. Faktum är att denna notering inte överträffades förrän den 2/5, så maxtemperaturen för mars blev alltså högre än maxtemperaturen för april!

April blev ovanligt sval och våren tvekade länge efter den snabba inledningen. Träden var halvvägs utslagna i flera veckor. Kring den 20 maj kom så plötsligt sommarvärmen - men det var en sommar som snabbt kom av sig. Det blev egentligen bara ytterligare tre korta perioder som kunde mäta sig med värmen i maj: kring den 27 juli och i början

och i mitten av augusti. Annars var sommarvädret svalt och småregnigt, som det ofta har varit de senaste åren.

Den svala sommaren övergick sedan omärkligt i en mild höst, men i månadsskiftet november-december slog kylan plötsligt till. Snön lade sig och allt pekade mot att vi skulle få en lång och kall vinter. Men i mitten av månaden blev det åter mildare och lagom till jul försvann snön. På nyårs-afton var det som mest 8,2 grader varmt. Så hög temperatur har vi aldrig uppmätt denna dag sedan mätningarna startade för 15 år sedan.

SOMMAREN VAR
SVAL OCH REGNIG.
FOTO ÅSA PEARCE

Smutsigt vattendrag på

År 2011 fick Vattenriket tillsammans med Kristianstads och Hässleholms kommuner 6,4 miljoner till lokala vattenvårdsåtgärder (LOVA). Målet är att minska övergödningen i Östersjön och skapa god ekologisk status i Vinne å. Under 2012 tog LOVA-projektet ytterligare steg framåt.

Vinne å mynnar i Helge å strax nedströms Araslövssjön. Det är ett av kommunens smutsigaste vattendrag och bidrar med tio procent av Helgeåns totala transport av fosfor och kväve.

Vinneåprojektet ska minska transporten av näringsämnen till Hanöbukten och skapa bättre förutsättningar för biologisk mångfald.

En del av projektet går ut på att sprida information om möjligheterna att anlägga våtmarker och skyddszoner, reglerbar dränering och miljöförbättrande åtgärder i ån. Under 2012 grävdes 42 hektar ny våtmark. Dessutom startades en referensgrupp för Vinneåprojektet och en belastningsstudie togs fram för Vinneåns avrinningsområde.

Våtmark för bevattning ger renare Vinne å

En av de första våtmarkerna i Vinneåprojektet anlades av lantbrukare Göran Nilsson. Han grävde en tre hektar stor våtmark vid Norregård, strax norr om Vinslöv.

Genom att anlägga våtmarker hjälper Göran och andra lantbrukare till att ta bort näringsämnen som annars skulle ha hamnat i ån. Dessutom blir det ett jämnare vattenflöde när vattnet samlas upp under vinterhalvårets högvattenstånd.

-Att samla upp vattnet från bäckar och åkermark för bevattning är en klockren insats – annars passerar ju vattnet rätt ut i havet, säger Göran Nilsson. Sedan är dammen ett trevligt inslag i landskapet också.

Görans våtmark blev en av de första inom Vinneåprojektet. Totalt sju områden har fått tillstånd av länsstyrelsen att anlägga våtmarker. Det rör sig om 42 hektar.

Göran Nilsson hade varit intresserad av att anlägga en våtmark en tid. När möjligheten öppnade sig att få ett bidrag om 100 000 kronor per hektar slog han till.

-Visserligen är den verkliga kostnaden ungefär dubbelt så stor, men det är det värt insatsen för att säkra upp tillgången på bra bevattningsvatten.

väg att bli renare

Grus ger nya lekplatser åt fiskarna i Vinne å

Elever vid Naturbruksgymnasiet i Osby hjälpte Vattenrikets limnolog Jonas Dahl att bygga lekplatser för fiskarna i Vinne å.

Skottkärra efter skottkärra fylldes med sten och grus. Totalt 35 ton bar eleverna på fisketurism och vattenutbildningen ut i ån. Gruset krattades sedan till en fin lekbotten för öring, elritsa och grönling.

Övningen är ett moment i praktisk naturvård som gynnar både elever och djurliv. När fiskarna blir fler hjälper det stormusslor som den rödlistade tjockskaliga målarmusslan. Musslorna använder fiskar som mellanvärd i larvernas utveckling.

FOTO: JONAS DAHL

Arbetet med bottenförbättringar är en del i Vattenrikets projekt att skapa en bättre ekologisk status i Vinne å, som rinner genom både Hässleholms och Kristianstads kommuner.

LOVA - Lokala Vattenvårdsåtgärder

- Bidrag från regeringen sedan 2009. Kommuner och ideella organisationer ansöker om LOVA-bidrag hos länsstyrelsen.
- Vinneåprojektet fick det enskilt största bidraget i Skåne på drygt sex miljoner kronor. Åtgärder genomförs 2011-2014.
- Vinneåprojektet drivs av Kristianstads och Hässleholms kommuner. Målsättningen är 50 ha nyanlagda våtmarker i Vinneåns avrinningsområde.

FOTO: KATRINE SVENSSON

Avloppsinventering

Inom Vinneåprojektet har alla enskilda avlopp inom Kristianstads kommuns del av avrinningsområdet inventerats. Av dessa drygt 420 avlopp hade cirka 70 procent för dålig rening.

127 fastighetsägare har redan gjort åtgärder eller lämnat in ansökan om ändringar.

Miljö- och hälsoskyddskontoret kommer att ställa krav på att ytterligare 150 fastighetsägare bygger om sina avloppsanläggningar.

FOTO: PATRIK OLOFSSON/N

Årummet - nytt naturreservat

Med ett klipp mitt på naturumbron invigde landshövding Göran Tunhammar Vattenrikets senaste naturreservat: Årummet – ett stenkast från stadskärnan i Kristianstad.

Naturreservatet Årummet breder ut sig i våtmarkerna längs Helge å runt naturum Vattenriket. Här rör sig mängder med Kristianstadsbor på fritiden och på väg till och från arbetet.

Strax innan invigningsbandet kapades passerade en grupp förskolebarn på väg från naturum mot centrum. - Bilden av framtiden, sa Göran Tunhammar, och förklarade Årummets funktion som en grön och blå lunga för Kristianstad.

Värdefull natur och rekreation i fokus

Det unika med naturreservatet Årummet är det stadsnära läget, vilket gör området lättillgängligt för många.

FOTO: ÅSA PEARCE

FOTO: ÅSA PEARCE

Vandringslederna Linnérundan och Tivolirundan ger besökarna möjlighet att se flera sällsynta växter och djur i Årummets översvåmningsmarker.

För att gynna den ovanliga växten gullstånds röjdes det i videbuskagen norr om naturum. De stora buskagen togs bort med rötterna för att skapa öppna ytor som gullstånds trivs i.

Attraktivt boende där vatten möter land

Att både bevara och utveckla naturvärdena har varit vägledande tankar för planerna kring ett nytt bostadsområde på nordöstra Vilan vid Årummets södra kant. Här planerar kommunen att öppna upp och skapa ett

FOTO: PATRIK OLOFSSON/N

FOTO: PATRIK OLOFSSON/N

FOTO: SVELO

FOTO: PATRIK OLOFSSON/N

FOTO: HANS CRONERT

Sommaren 2012 skapades öppna ytor där gullstånds ska trivas.

FOTO: ÅSA PEARCE

En tur längs Årummets vasshav, videsnår och högrötsängar kan bjuda på pungmes, kungsfiskare och brun kärrhök. På vintern kilar uttern förbi på isen och havsörnen breder ut sitt mäktiga vingflak över takåsarna.

Helge ånline

I Helge å i Årummet finns en mätstation som provtar vattnet i ån. Mätningarna ger information om tillståndet i Helge å just nu och är också en hjälp till att se förändringar i ån. Mätningarna visas online på Vattenrikets hemsida.

Vat mitt i Kristianstad *

Kristianstad är ett föredöme i hur man kan och bör bevara och skydda tätortsnära naturområden. Jag har svårt att tänka mig bättre exempel på det, sa Göran Tunhammar.

Citat ur Kristianstadsbladet den 20/4 2012

ösystem med spångar som en övergång mellan bebyggelse och våtmarkerna. Målet är att skapa en attraktiv och hållbar stadsdel.

Till glädje för Kristianstadsbor och besökare

Mitt i Årummet ligger naturum Vattenriket. En naturlig mötesplats mitt i Kristianstad och samtidigt mitt i naturreservatet. Flera insatser gjordes under 2012 för att underlätta för besökare att uppleva området. Tivolirundan (1,8 km) längs Helgeåns våtmarker och Tivoliparkens grönska är utrustad med QR-koder till ljudguider. På naturumbron sitter en ny utställning med bild och text som beskriver Helge å, bron, naturum Vattenriket, Härlövs ängar och vandringsleder i området.

Attraktivt boende intill vatten vid nordöstra Vilan. Här kan man enligt reservatsplanen öppna nya vattenytor. Genom våtmarken, mellan de videbevuxna öarna, planeras en spångad vandringsled. Bilden visar området vid sommarlågvattnet, medan det vid vinterhögvattnet endast blir videbuskarna och spången som sticker upp över vattenytan.

Tankar från naturumföreståndaren

Två år med naturum

Jag tittar ut genom fönstret på mitt arbetsrum. Naturumsjön, videbuskar och gulnande vass. Några stjärtnesor hoppar runt bland buskarna. Det är höst och vi närmar oss naturums tvåårsdag. Det känns länge sedan huset fylldes av de första besökarna. Jag bläddrar bland programblad och sex fulltecknade gästböcker. Ögonen faller på en kommentar skriven med en ung handstil "Naturum äger".

Det har alltså snart gått två år. Två innehållsrika år. Två år med fantastiska besökssiffror. I skrivande stund har 270 000 besökare passerat genom dörrarna. Vi har erbjudit mer än 800 programpunkter, som lockat - hör och häpna - mer än 20 000 personer att delta. Vi har hållit föredrag och visningar om Vattenriket för närmare 12 000 personer i någon av de 400 grupper som vi mött. Utöver det har naturpedagogerna tagit hand om över 180 skolklasser med runt 4 000 elever.

Jag bläddrar vidare i de fulltecknade gästböckerna som vittnar om besökarnas uppskattning. Svenska kommentarer fladdrar förbi "En stor och överraskande upplevelse". Engelska, tyska eller danska kommentarer: "It's a wonderful biosphere reserve with tremendous biodiversity". Och så på var och varannan sida, kommentarer på språk jag inte talar: "Super bonito! Entretenido y educativo, muy bonito!".

På skrivbordet står priset för **Årets naturum**. Det är Naturvårdsverket som varje år väljer ut ett av landets 30 naturum som gott exempel. I år var det vi: "Med skärpt blick för vad Vattenriket behöver och lyhördhet för vad besökarna vill ha kommunicerar naturum Vattenriket via nya kanaler och tar emot besökarna med öppna armar."

Naturum har blivit precis det vi önskade! En plats för alla! En plats där Händels Watermusic får strömma ut i redet. En plats där malar och mygglarver lockar små och stora besökare till kunskap och fascination. En plats där myndigheter och företag förlägger sina möten "mitt i staden, mitt i Vattenriket". En mötesplats för Biosfärområde Vattenrike, där vi kan kommunicera vårt viktiga budskap från Unesco om att just vi i Kristianstad har antagit utmaningen att vara ett modellområde för hållbar utveckling.

Jag bläddrar vidare i gästböckerna och skrattar till. Barn är träffsäkra recensenter. Efter naturpedagog Sams programpunkt "malprat för små öron" står det: "Malar är läskiga. Men Sam är söt".

Söta, inspirerande, entusiastiska och kunniga medarbetare. Det är det som byggt naturums succé, tänker jag.

Karin Magnum
Naturumföreståndare

2/9

Malar är läskiga.

Men Sam är söt!

Pedagogik i Vattenriket

Lärarstudenter på naturumpraktik - samarbete som gynnar båda parter

Under året inledde naturum ett samarbete med lärarutbildningen på Högskolan Kristianstad. Naturpedagogen Sam Peterson bokade in mellanstadieklaser till naturum. Med stort engagemang planerade och genomförde studenterna sedan några av lektionerna.

”Det har varit givande att få se Sam arbeta med eleverna och kunna bära med sig hans inlevelse, engagemang och känsla för vad eleverna kan, vill och intresserar sig för.” Ur studenternas utvärdering

Samarbetet gav studenterna en inblick i hur naturums pedagogiska verksamhet fungerar. Diskussionerna med studenter, grundskolans och högskolans lärare gav naturpedagogen impulser och inspiration att utvecklas vidare.

”Vi har fått kontakt med naturum och närområdet. Kan dra nytta av det i framtiden.” Ur studenternas utvärdering

Biosfärläget 2012 - Vattenriket som skaffereri och apotek

Under årets biosfärläger smakade vi oss fram genom Vattenriket. Vi lagade mat med vilda växter i Vikingaby i Ekestad, vi fick närbild med bin på Kristianstad Bidrottningklubb, vi fiskade och bakade bröd vid vackra Vramsån och mycket, mycket mer.

Genom Vattenrikets Facebooksida kunde de (stackarna) som inte var med på läget följa allt kul som hände under dagarna.

På lägets sista dag fixade 29 glada och samarbetsvilliga barn och fem initiativrika ledarassistenter en fantastisk utställning på naturum.

Meny

Nygräddat bröd med örtsmör
Grillad abborre
Korngrynsgröta med nässlor och kirskaål
Nyttigt te på färsk rölleka
Nyslungad honung
Söt och god fläderblomssaft

Med kretsloppsburken som redskap fick studenterna eleverna att fundera kring fotosyntesen.

Att hålla lektioner utomhus var en ny erfarenhet för flera studenter.

”Det bästa var Vramsån. Där fångade jag min första fisk!”

”Bina var roligast för man fick komma så nära.”

BIOSFÄRLÄGRET är ett dagläger för skolbarn som är 10-14 år och går i skolan i Kristianstads kommun. Under de två första veckorna på sommarlovet ger vi oss ut i Vattenriket med målet att möta spännande natur och människor.

Bränning för blommornas skull

I mars slickade lågorna marken och fjolårsgräset gick upp i rök. Men redan några veckor senare spirade det igen och på sikt får de brända markerna en rikare blomning.

Bränning är ett sätt att sköta gräsrika marker som inte betas eller slås.

-Det gynnar blommor och insekter, säger biolog Krister Larsson från ALLMA natur.

Han har många års erfarenhet av naturvårdsbränning i Halland. Under våren var han i Vattenriket och delade med sig av sin kunskap på en heldagskurs för lantbrukare, naturvårdare och tjänstemän.

Förr var det självklart att elda torrt gammalt gräs tidigt på våren för att gynna ny vegetation. Sedan föll metoden i glömska. I dag är naturvårdsbränning på väg tillbaka igen.

Genom att bränna marken hålls gräset tillbaka och blommande växter som har svårt att konkurrera med högt gräs får en chans att sprida sina frön.

-Det blir en fin grobädd för backsippa, vädd, fibblor och blåkllocka, säger Krister Larsson.

En rikare blomning gynnar nektarsugande insekter som vildbin och fjärilar. Också områdets symbolfågel fältpip-lärkan trivs när insekterna blir fler och lättare att hitta i ett kortare gräs.

Under Kristers instruktioner hällde de drygt 20 deltagarna ut vatten som en barrikad mot lågorna. Sedan satte de fyr på lite torrt gräs som räfsas och lyfts ut över en större yta.

Bo Svensson är lantbrukare på Ripa sandar. Han var lite skeptisk till naturvårdsbränning.

-Jag var rädd att det skulle ta död på insekter. Nu vet jag att det är precis tvärtom – ju mer man bränner desto mer blommor och nektar blir det och då trivs insekterna och fåglarna. Nu vill jag bränna mer för att gynna de rödlistade arter som finns hos mig.

Det är Vattenrikets ekolog Carina Wettemark som bjudit in till kursen.

- Naturvårdsbränning är något vi gärna vill prova på och utvärdera i det fortsatta arbetet med att bevara våra värdefulla sandmarker.

Välldoftande raritet får hjälp att överleva

För många Åhusbor är den doftande vita sandnejlikan en välbekant växt. Men den håller på att trängas undan. Vattenrikets personal tog hjälp av traktens trädgårdsägare i ett projekt som ska gynna den hotade arten.

Sandnejlikan är fridlyst och finns med på EU:s lista över arter som Sverige har särskilt ansvar för. Samtidigt är det en karaktärsart för Åhus.

Under 2010-2011 inventerade Floraväktarna sandnejlikan i Skåne. Det visade sig att förekomsten minskat rejält i Åhus de senaste 50 åren. Sandnejlikan är hårt trängd när många vill bygga eller odla på den attraktiva marken. För att gynna den sällsynta örten startade Biosfärkontoret ett projekt som ska sprida intresse och kunskap om sandnejlikan och andra växter på sandiga marker.

Projektet koncentrerade sig på villaägare som har sandnejlika på sin mark. Den som har den ovanliga blomman i sin trädgård kan med gott samvete låta gräsklipparen vila och gödsla mindre. Då trivs den solälskande sandnejlikan bäst. Det bör inte vara för tät vegetation runt växten eftersom fröna grov bäst i lös sand.

Välbesökta cykelturer till Vattenrikets torraste marker

Sommaren rymde tre sandiga upptäcktsfärder på cykel runt Åhus med historiker och biologer som guider. Den första turen gick till Flintabacken. Där berättade arkeolog Bertil Helgesson hur man tillverkat pärlor och kammar vid handelsplatsen som en gång legat här. Den andra turen rörde sig bland kor, sparris och tobaksodling. Sommarens sista cykeltur följde sedan Sånna-stigen ut på golfbanan med stopp för att titta på månhornsbaggar och tapetserarbin.

Plantering av sälk och nya skyltar på golfbanan

Kristianstads golfbana i Åhus fick en ny sälk och nya skyltar som lyfter fram områdets naturvärden. Sälgen fungerar som ett skafferi för bin och andra insekter, som äter pollen och nektar och för fåglar som äter insekterna. Bladen och barken är bra för övervintrande insekter som nattfjärilar och gaddsteklar.

Boplatser med webbkamera

Flera av Vattenrikets hotade fågelarter behöver hjälp med att skapa bättre häckningsmöjligheter. Därför sökte och fick vi medel till projekt "Birds online". Projektet ska underlätta häckningen för Vattenrikets pilgrimsfalkar, fiskgjusar och kungsfiskare, och samtidigt ge allmänheten möjlighet att följa häckningsbestyren via webbkameror. Projektet har drivits av Vattenriket, men med stöd av flera andra parter. Projektmedlen kom ifrån Landsbygdsprogrammet, Utvald miljö.

FOTO: KARIN MAGNTORN
Ny holk monteras på Vattentornet.

FOTO: ROINE STRANDBERG

Fiskgjusarna får en boplatstform vid Hammarsjön.

FOTO: PATRIK OLOFSSON/N

Bolådorna på baksidan av kungsfiskarbrinken.

Inom projektet byggdes tre bokonstruktioner. En ny holk för pilgrimsfalkarna på vattentornet, ett konstgjort stabilt bo till fiskgjusarna i Hammarsjön och en bobrink för kungsfiskare i naturumsjön. Både pilgrimsfalkslådan och fiskgjuseboet nyttjades av häckande par. Kungsfiskarbrinken är färdig att locka till sig kungsfiskare nästa säsong.

Många följde häckningarna på webben

Inom projektet monterades webbkamera dels i pilgrimsfalks-holken och dels på fiskgjuseboet för att ge allmänheten möjlighet att följa häckningarna. Särskilt kameran på pilgrimsfalkarna fick stort intresse med över 20 000 unika tittare bara inom en vecka efter de första äggen lades. I boet kläcktes fyra pilgrimsfalksungar som förgyllde våren för många människor från hela Sverige. Den glada historien fick dock ett mycket mörkt slut runt midsommar då det uppdagades att falkarna blivit förgiftade.

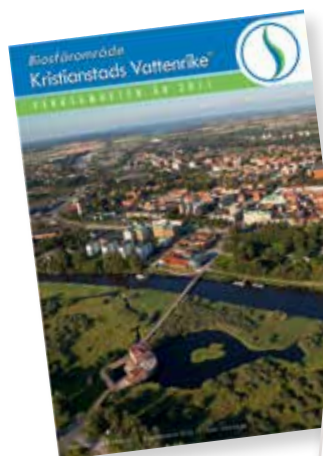
Kameran på det häckande fiskgjuseparet gladdes också många och kommer att sända "live" igen nästa sommar.

KUNGSFISKARE ILLUSTRATION: PETER ELFMAN

Vattenriket i fokus

Vattenriket i fokus är Biosfärkontorets skriftserie (ISSN 1653-9338). Här publiceras rapporter och inventeringar som utförts på uppdrag av eller i samarbete med Biosfärkontoret. Samtliga rapporterna (40 st) finns på www.vattenriket.kristianstad.se/fokus/.

Publikationer 2012

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike Verksamheten år 2011

Författare: Biosfärkontoret.
Skriftnummer 2012:01

Mer än en golfbana

– ta tillvara banans natur- och kulturvärden

Författare: Patrik Olofsson på uppdrag av Biosfärkontoret
Skriftnummer 2012:02

Upplev naturen i Skåne

– starta på naturum och naturcentrum

Författare: Biosfärkontoret.
Skriftnummer 2012:03

Underlag för utveckling och styrning av det båtburna friluftslivet på Helge å

Författare: Biosfärkontoret.
Skriftnummer 2012:04

Provfiske efter mal i Nedre Helgeån 2011

Författare: Biosfärkontoret.
Skriftnummer 2012:05

Ålens framtid - att bruka eller förbruka ekosystemtjänster. 20 röster om ålen

Författare: Per-Erik Tell på uppdrag av Biosfärkontoret
Skriftnummer 2012:06

Flyginventering av grågås i Hammarsjön och Araslövssjön samt delar av Oppmannasjön och Ivösjön

Författare: Patrik Olofsson på uppdrag av Biosfärkontoret
Skriftnummer 2012:07

Året som gått

..... Januari – juni

FOTO: SVEN-ERIK MAGNUSSON

Satsningar på grön turism

Två stora satsningar ska locka fler att uppleva den fina naturen i Vattenriket och det omgivande skånska landskapet. Skriften "Naturum och naturcentrum – upplev naturen i Skåne" är en av dem. Här beskrivs Skånes naturum och naturcentrum med foton, karta och praktiska upplysningar. Därpå följer reportage som ska locka till spännande och intresseväckande aktiviteter. Vattenriket producerade skriften med medel från Region Skåne. Den finns på alla skånska naturum och på Fulltofta natursentrum. Kristianstads kommun och Vattenriket fick dessutom 80 000 kronor i EU-bidrag till en förstudie om att skapa en grön turistdestination. Målet är att göra nordöstra Skåne till ett resmål där besökare kan bo, äta och uppleva saker med gröna förtecken.

Naturum drar många till Kristianstad

En enkätundersökning av naturum Vattenrikets besökare visar att besökscentrat lockar turister till staden. Av de intervjuade i undersökningen var 73 procent tillresta från orter utanför Kristianstads kommun, det vill säga 107 850 personer. Naturum Vattenriket skapar inte bara upplevelser och en port till naturen för besökarna. Att naturum Vattenriket lockat så många besökare har också gett klirr i kassan på andra håll i kommunen.

I den turistekonomiska undersökningen, som bygger på intervjupersonernas uppgifter om hur mycket de spenderade på bland annat boende, mat och shopping under besöket, uppgick de tillresta naturumbesökarnas samlade konsumtion till 85 miljoner kronor under 2011. Det kan enligt studien omräknas till 75 årssysselsatta och 6 miljoner kronor i skatteintäkter för Kristianstads kommun.

FOTO: KARIN MAGNTORN

Vattenriket har fått en vänförening

I april bildades föreningen Vattenrikets vänner. Syftet med föreningen är dubbelt. Det handlar dels om att sprida kunskap om och intresse för Vattenriket, dels om att samla in pengar till olika projekt. Önskelistan rymmer allt från en ny Opteryxfilm, (dagens har visats fler än 17 000 gånger) och stöd för projekt som gynnar den biologiska mångfalden till att öka upplevelsen och tillgängligheten på Vattenrikets besöksplatser. Torsten Jeppsson, Eva Lundius och Ulf Oscarsson är initiativtagare till Vattenrikets vänförening.

-Vi vill verka för att bibehålla intresset för Vattenriket och se till att Kristianstadsborna engageras för att stödja utvecklingen av biosfärområdet, säger Torsten Jeppsson.

FOTO: ÅSA PEARCE

Ny bok ska ge stöd för att rädda ålen

Varför går det så dåligt för ålen och hur kan vi rädda den? Nya boken "Ålens framtid" ger en bred samling svar. Boken ska bli ett avstamp för en gemensam strategi för ålens fortlevnad. Vattenriket har anlitat frilansjournalist Per-Erik Tell för att intervjua 20 personer om varför det ser ut som det gör för ålen, vad vi kan göra och hur det ska göras. Boken ger inte ett entydligt svar, utan visar att arbetet måste ske på flera fronter samtidigt; lokalt, regionalt och internationellt.

-Fortlevnaden kan inte vara ett enpartsarbete utan ett samarbete mellan beslutsfattare på olika nivåer och lokalbefolkningen, säger Sven-Erik Magnusson, Biosfärkontoret.

FOTO: ÅSA PEARCE

Året som gått

Juli- augusti

Ny karta visar cykelturer i Vattenriket

Kristianstads kommun och Vattenriket släppte i somras en cykelkarta med tips på rundor med besöksplatser, sevärdheter, badplatser och boenden i Vattenriket. Kartan ger förslag på fyra härliga cykelturer längs sjöarna i norr, Hanöbuktens kust och Linderödsåsens skogsklädda sluttningar. Turerna går mestadels på grusvägar och banvallar och passerar flera av Vattenrikets besöksplatser med möjlighet att stanna och fika, skåda fågel och sländor eller ta ett dopp i havet, sjöarna eller Vramsån. Den nya kartan är tänkt för cykelturister och motionärer. Här kan besökare i alla åldrar ta sig fram i egen takt och uppleva naturen på nära håll. En cykeltur är ett enkelt, billigt och miljövänligt sätt att färdas och ger motion på köpet.

FOTO: SUSSIE SÖDERLUNDH

SandLIFE ska restaurera sandmarker

I somras startade ett nytt projekt för att restaurera sandmarker i södra Sverige. Länsstyrelserna i Skåne, Halland och Kalmar län ska, tillsammans med Vattenriket och Lunds universitet, arbeta med projektet SandLIFE i Natura 2000-områden under sex år. Projektet som leds av Länsstyrelsen i Skåne har en budget på 70 miljoner kronor och finansieras till hälften av EU-medel. I Vattenriket arbetas det sedan många år intensivt med att bevara och utveckla de sandiga markerna. De områden i Vattenriket som är aktuella för åtgärder genom SandLIFE är Rinkabyfältet, Gropahålet, Lyngby och Friseboda.

FOTO: PATRIK OLQFSSON/N

Nya malar och premiär för malsafari

För andra året i rad berikades Helge å med 70 nya malar. Fiskarna är uppfödda på Nordens Ark i Bohuslän. Föräldrafiskarna är det första paret mal som lekt på ett naturligt sätt i fångenskap i Sverige. En gång var malen en vanlig fisk i Helge å runt Kristianstad. På 1960-talet försvann den. Sedan dess har vattenkvaliteten blivit bättre och malarna har numera goda utsikter att klara sig i Helge å. 1999 sattes 12 malar ut och i fjol ytterligare 22 stycken.

I år var det många som fick närkontakt med malar. I samband med att Biosfärkontoret provfiskade efter mal i Helge å anordnades malsafari tillsammans med ekoturismföretaget Landskapet JO. Deltagarna mötte upp provfiskarna som kunde visa upp malar och andra fiskar i akvarier på Stora safaribåten.

FOTO: ÅSA PEARCE

FOTO: ÅSA PEARCE

Besök från biosfärområdet Schaalsee

Schaalsee är ett biosfärområde som ligger i norra Tyskland och har sjön som utgångspunkt. Landskapet liknar delar av Vattenriket. Under två dagar i augusti besökte Rainer Mönke och Heidrun Schutze Vattenriket för att utbyta erfarenheter av biosfärarbete. Under besöket fick Rainer och Heidrun information om Vattenrikets många projekt som går ut på att både utveckla och bevara strandängarna, sandmarkerna, Vinne å och malen. Samtidigt delade de med sig av sina arbetsmetoder. Internationellt utbyte av idéer och tankar kring arbete med att bevara och utveckla landskapet är en viktig del i nätverket av biosfärområden världen över.

FOTO: ÅSA PEARCE

Året som gått

..... September – december

FOTO: ÅSA PEARCE

Många möten i Vattenriket

Naturum Vattenriket har blivit precis den mötesplats som det var tänkt att bli. Under året var det cirka 60 grupper med sammanlagt 1900 deltagare som höll sina möten på naturum. Det här är ett exempel på en vecka på naturum: Hörsalen var bokad av handläggare från miljödepartementet, mark- och miljödomstolen och EU-projektet LIFE-scape. Mark- och miljödomstolen i Växjö fick lära sig om Kristianstads framgångsrika resiliensarbete. EU-projektet LIFE-scapes engagerade träffade Vattenrikets limnolog Jonas Dahl som berättade hur LOVA-projektet ska minska övergödningen i Östersjön. Resan i Biosfärområdet började i hörsalen på naturum Vattenriket. Vägg i vägg startar projektet Sugan på mygg? Forskning och lek ska ändra attityder och öka kunskapen om naturen. Biosfärbete i praktiken från början till slut.

FOTO: PIA OLSSON

Naturum Vattenriket är årets naturum

I samband med den årliga, nationella naturumträffen som i år hölls i Kristianstad, blev naturum Vattenriket utsett till Årets naturum. Motiveringen löd:

"Naturum Vattenriket är ett naturum som berättar om mal och pilgrimsfalk samtidigt som staden vid vattnet är i fokus. Man lyckas väva in hela biosfärområdet i naturums verksamhet på ett enastående sätt. Med en stor känsla för tillgänglighet och med besökaren i centrum är naturum Vattenriket både upplevelserikt, lärorikt och besöksrikt! Med skärpt blick för vad Vattenriket behöver och lyhördhet för vad besökarna vill ha kommunicerar naturum Vattenriket via nya kanaler och tar emot besökarna med öppna armar. Naturum uppmanar till besök, naturkontakt och upplevelser i Vattenriket – och fungerar samtidigt som inspiration och stimulans för personal på andra naturum. Naturum Vattenriket är tillgängligt, välkomnande och håller en hög kvalitet som ett av landets 29 naturum. Naturum är porten till Vattenriket!"

FOTO: KRISTER LARSSON

Unikt svampfynd i torra marker

Liten fatsvamp är en mycket sällsynt svamp. Första fyndet som har rapporterats på Artportalen hittades söder om Gropahålet i Vattenriket. Den pyttelilla svampen har ett speciellt sätt att lösa livet på – den lever på kaninbajs. Där får den koncentrerad näring. Att den trivs precis här beror just på de många kaninerna i området.

Liten fatsvamp är ovanlig inte bara i Sverige, utan även i resten av världen. Det har gjorts några fynd endast i England och i Australien.

Kontakta oss på Vattenriket

Sven-Erik Magnusson, koordinator,
tel 044-136480, sven-erik.magnusson@kristianstad.se

Åsa Pearce, informationsansvarig,
tel 044-136462, asa.pearce@kristianstad.se

Läs mer om Kristianstads Vattenrike – naturum, naturen,
besöksplatserna, biosfärområdet: www.vattenriket.kristianstad.se

Postadress: Biosfärkontoret, Kristianstads kommun,
291 80 Kristianstad

Text och produktion

Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike

Åsa Pearce, Sven-Erik Magnusson,
Carina Wettemark, Sam Peterson,
Karin Magntorn, Jonas Dahl och
Ebba Trolle.

Medförfattare: Rolf Sjöberg.